

**ФАН, ТАЪЛИМ ВА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ИННОВАЦИОН
КЛАСТЕРЛАРИНИНГ ТАШКИЛИЙ ВА БОШҚАРУВ
МЕХАНИЗМЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ**

Адизов Санжар Рашидович

Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги,
иқтисод фанлари бўйича PhD,
adizov.sanjar@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Мақолада фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясининг халқаро тажрибасини мамлакатимизда жорий этиш, унинг афзалликлари ҳамда мамлакатимиздаги ҳолати ўрганилган.

Калит сўзлар: интеграция, олий таълим, усуллар, инновацион хизматлар, кўрсаткичлар.

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЯЮЩИХ
МЕХАНИЗМОВ НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНО-ПРОИЗВОДСТВЕННО-
ИННОВАЦИОННОГО КЛАСТЕРА**

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается внедрение мирового опыта интеграции науки, образования и производства в нашей стране, его преимущества и положение в нашей стране.

Ключевые слова: интеграция, высшее образование, методы, инновационные услуги, индикаторы.

**IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT
MECHANISMS OF SCIENTIFIC-EDUCATIONAL-PRODUCTION-
INNOVATION CLUSTER**

ABSTRACT

The article examines the introduction of the international experience of integration of science, education and production in our country, its advantages and the situation in our country.

Keywords: integration, higher education, methods, innovative services, indicators

Университет илм-фаннинг миллий инновацион тизимга интеграциялашувини ривожлантиришнинг бир нечта асосий ва энг истиқболли йўналишларини санаб ўтамиз.

1. Таълим дастурлари ҳамда илмий тадқиқотларни амалга ошириш учун юридик шахслар шаклида ёки шартнома асосида илмий-таълим бирлашмалари тармоғини кенгайтириш лозим.

2. Илмий ташкилотлар ўртасида самарали алоқаларни йўлга қўйишга қаратилган “лойиҳа интеграцияси”ни янада ривожлантириш даркор. У илмий-тадқиқот институтлари, конструкторлик бюrolари, олий ўқув юртлари ва корхоналар ўртасида барқарор иттифоқлар яратишга ёрдам беради.

3. Илмий-тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртларининг илмий-тадқиқот ва ишланмалар учун грантлар ва буюртмалар олиш танловлари, нашриёт фаолиятида, қўшма стипендиялар, халқаро дастур ва лойиҳаларни тақдирлашда биргаликда иштирок этиш амалиётини кенгайтириш; илмий йўналишлар бўйича қўшма илмий кенгашлар, илмий-тадқиқот институтлари ва олий ўқув юртлари негизида илмий даражалар бериш бўйича ихтисослаштирилган кенгашлар ташкил этиш. Бу илмий ва таълим ҳамжамиятида ҳар қандай интеграция ташаббуслари учун қулай муҳит яратади.

4. Энг йирик илмий ва таълим ташкилотлари сифатида етакчи тадқиқот университетлари тармоғини яратиш, ривожлантириш ва устувор қўллаб-қувватлаш.

5. Интеграция ташкилий-иқтисодий жараён сифатида, энг аввало, ижтимоий-иқтисодий ва тижорат самараларини олиш мақсадида илмий-таълим мажмуалари ресурсларини, шу жумладан, уларнинг инновацион имкониятларини бирлаштиришни англатади.

Ушбу ва бошқа йўналишлардаги ҳаракат Ўзбекистон Республикасида энг муҳим ижтимоий-иқтисодий муаммоларни ҳал қилишни таъминлайдиган мувозанатли илмий ва таълим мажмуасини яратишга ёрдам беради. интеграцияни қўллаб-қувватлаш курси мамлакатимиз учун маҳаллий олий таълим ва илм-фаннинг узоқ муддатли турғунлигини энгиб ўтиш ва уларнинг ривожланиши учун зарур бўлган нарсага эришиш учун ҳақиқий имкониятдир.

6. Университет илм-фанининг миллий инновацион тизимга интеграциялашувини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш шакллариини такомиллаштиришнинг асосий йўналишларини белгилашда университетларнинг ҳудудий ривожлантириш дастурларида иштирок этишидан ва технопарклар орқали қўллаб-қувватлашни - қонунчилик асосида қўллашдан фойдаланиш, давлат томонидан қўллаб-қувватланишини бирлаштириш таклиф этилди ва инновацион лойиҳаларни ҳудудий молиялаштириш, амалга ошириш зонасида интеграцияни ривожлантиришга хизмат қиладиган инновацион илмий ва таълим грантларини бериш. Бинобарин, таълим, фан, ишлаб чиқариш ва

давлат ўртасидаги яқин ўзаро таъсирга еришиш, уларнинг ҳар бирининг фаолиятини узвий равишда бирлаштирадиган умумий тизимга интеграциялашувига эришиш керак, шу билан бирга, инсон фаолиятининг бир-бирига чуқур боғланган соҳаларини таъминланган.

Бунда интеграция,

биринчидан, фаннинг турли соҳалари ва йўналишларини боғлаш орқали фанлараро фундаментал жиҳатдан янги билимларни олиш учун шароитларни таъминлаш жараёни сифатида ҳаракат қилади;

иккинчидан, фаннинг таълим билан ўзаро ҳамкорлигини кучайтириш, кадрларнинг касбий тайёргарлиги сифати ва даражасини ошириш ҳамда уларни халқ хўжалигининг барча соҳаларида кейинги меҳнат фаолиятига тезроқ мослаштиришни таъминлаш йўли сифатида;

учинчидан, умумий мақсадларга камроқ маблағ ва вақт сарфлаб, биргаликда эришиш учун саъй-ҳаракатларни бирлаштириш орқали фаолиятнинг турли соҳалари (таълим, фан, ишлаб чиқариш) манфаатлари ўртасидаги конъюгация шакли сифатида.

Шундай қилиб, “таълим-фан-бизнес-давлат” тизимидаги интеграция жараёнлари мамлакатда янги сифат жиҳатидан янги муҳитни шакллантиришнинг муҳим таркибий қисмига айланиши мумкин ва бўлиши керак, бу муаммони мамлакатимиз иқтисодиёти инновацион ривожланиши учун амалий ҳал этиш учун зарурдир.

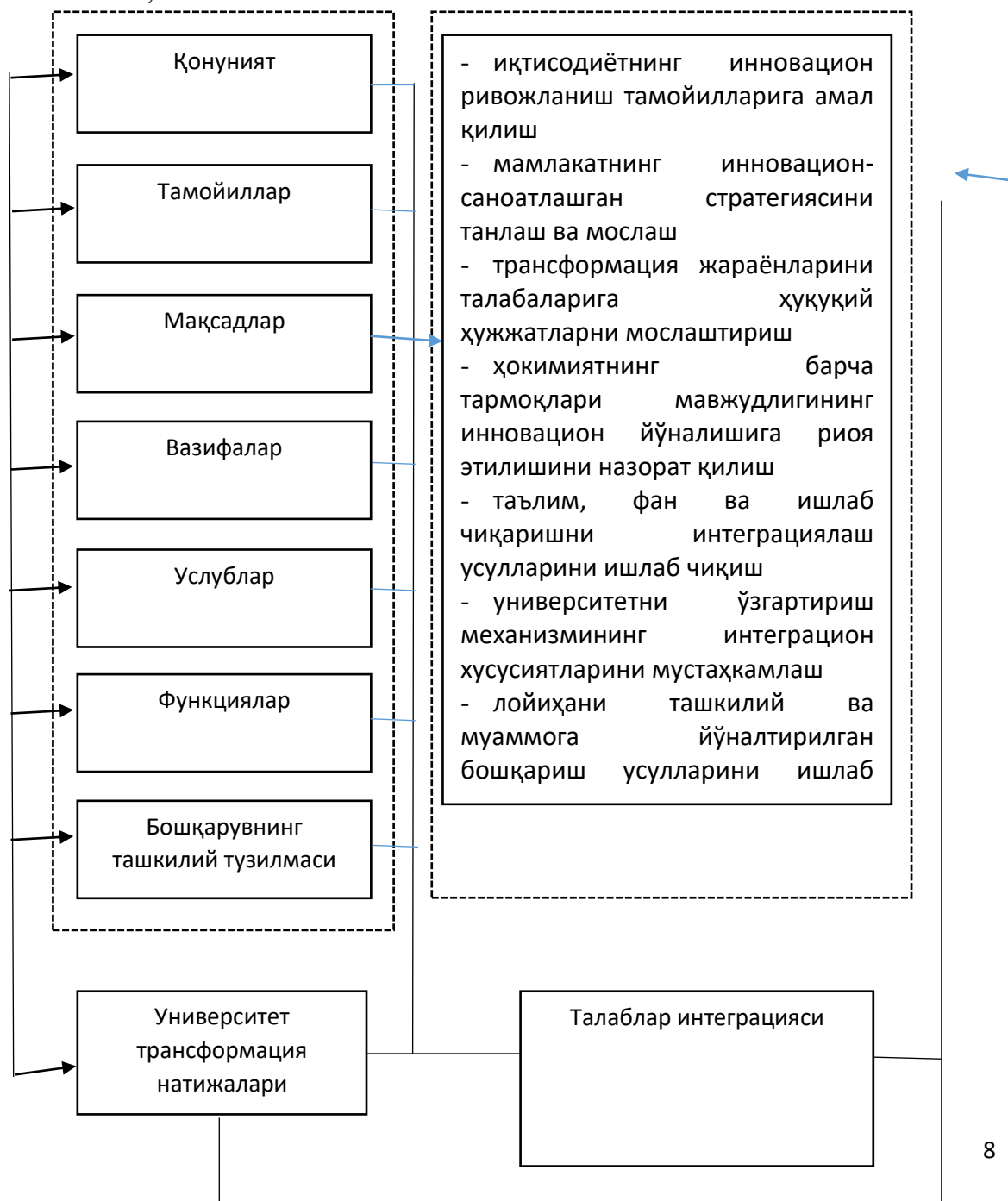
Илм-фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграцияси соҳасида ҳаракатларнинг жамланиши миллий структура қисми сифатида маҳаллий инновацион-саноат кластерларини яратишга қаратилган. Масалан, Қозоғистонда икки босқичли структура учун технопаркларнинг тармоғини – минтақавий ва миллий технопаркларни ривожлантириш бўйича қонунчилик базаси яратилган. Алатаудаги ахборот технологиялари парки, Миллий нефть кимёси парки, Алмата технологик парки, Уральск шаҳридаги “Алгоритм” технопарки ва бошқ. маълум. Қозоғистон Республикасидаги технологик парклар таркибида 50 дан ортиқ бизнес-инкубаторлар фаолият олиб боришмоқда. Қозоғистон Республикасида технопаркларни ривожлантириш яққол мисоли бўлиб Д. Серикбаев номидаги Шарқий-Қозоғистон давлат техника университети ташаббуси билан яратилган “Алтай” илмий технологик парки яратилиши ва фаолияти тажрибаси ҳисобланади. Университетда амалга оширилаётган “университет – технопарк” модели ўқув-илмий инновацион-ишлаб чиқариш комплекси, бир-бирига боғланган инновацион-технологик марказлар – университет – технопарк занжири бўлиб, бир-бирига боғланган

технологик коридорни ҳосил қилади ва минтақанинг инновацион иқтисодиётини шакллантиришга ёрдам беради. Бироқ ҳам Россия, ҳам Қозоғистон учун илмий салоҳият ва инновацион тадбиркорлик интеграцияси устивор йўналишларини танлаш муаммоси очиклигича қолмоқда.

Муаллифнинг фикрича, биринчи навбатда, мазкур трансформациянинг қонуниятларини шакллантириш лозим. Қонуниятларнинг мазкур гуруҳларини батафсилроқ кўриб чиқамиз:

1. Янгилаш ва ривожланиш қонуниятлари гуруҳи қуйидагиларни ўз ичига олади:

- янги илмий, инновацион техник-технологик ўзгаришлар, ижтимоий-иқтисодий ва сиёсий омиллар таъсири остида сифатли ўзгаришлар асосида таълимни янгилаш;

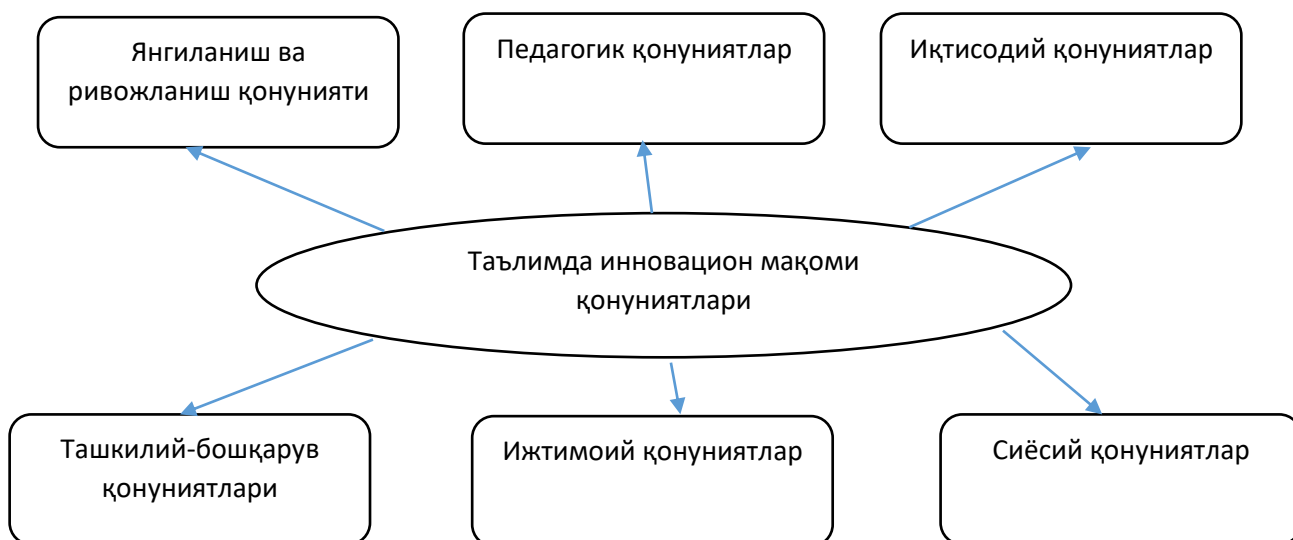

1-расм. ОТМ ларнинг инновацион университетларга трансформацияси асосий тушунчаларининг ўзаро боғлиқлиги

- таълим шакли ва мазмуни, новаторлик ва консерватизм, таълим хизматлари турлари ва сифатига талаб ва таклифлар орасидаги зиддиятларни ечиш йўли билан таълимни янгилаш;

- таълим ислохотларини ўтказиш, таълим инновацияларида изчиллик омилини кучайтириш орқали таълимни даврий янгилаш;

- янги илмий билимлар маънан эскириши ва илмий-техникавий тараққиёт сабабли инновацион-таълим цикллариининг тўғриланиши (корректировкаси). Таълим тизимининг инновацион маконга трансформацияси асосий қонуниятлари 4.1.2-расмда кўрсатилган.

2-расм. Университетларнинг инновацион мақомига трансформацияси қонуниятлари

2. Педагогик қонуниятлар гуруҳлари:

- ўқув режалари ва дастурлари, ўқитиш усулларида таълимнинг илм-фан ва ишлаб чиқариш билан интеграцияси, таълим хизматлари бозорида рақобат кучайиши умуммаданий жараёнларига мувофиқ инновацион компонентнинг ошиши;

- билимларнинг эскириши жараёнларининг тезлашиши ва бу билан боғлиқ таълимнинг фундаменталлиги, унинг янгилаш суръатлари ва миқёслари ошиши;

- илмий ва педагогик новацияларнинг жорий қилинишида педагогик жараённинг вақтинчалик барқарорсизланиши;

- педагогик янгиликларнинг ўқитиш методикалари, билимларнинг ўзлаштирилиши жараёнлари ва усулларининг инновацион қобилиятларини шакллантириш жараёнлари билан рационал бирлигига маълум қайта йўналтирилиши;

- илм-фанда мазкур жараёнларнинг ривожланиши, касбий фаолият ҳар хил турлари кесишишидаги кўп профилли мутахассислар, мутахассистизимчилар ва полипрофессионалларга эҳтиёжнинг реал ўсиши сайин фанлараро ва кўп фанли илмий-педагогик новацияларнинг аҳамияти ошиши;

- янги таълим ахборот технологиялари ривожланиши ва ўқув курсларига фанлараро ёндашуви сабабли, асосан, махсуслаштирилган педагогик янгиликлардан интеграциялашган кластер новацияларга ўтиш;

- билимларнинг ўқув жараёнига узатилиши соҳасида илмий-педагогик трансфер пайдо бўлиши, миқёси ўсиши ва аҳамияти ошиши ва мос равишда илм-фан ва педагогик амалиёт борасида трансфер бўғинларининг кучайиши.

3. Иқтисодий қонуниятлар гуруҳи:

- иқтисодий ривожланиш умумий цикллари динамикаси, жамиятнинг илмий ва инновацион фаоллигига мувофиқ, таълим фаолияти соҳасида иқтисодий фаолиятнинг даврий ўзгаришлари;

- таълим тизимининг иқтисодий атрибутлари ва параметрлари янгилиниши даражасидан боғлиқ равишда уларнинг вақтинчалик барқарорсизланиши (иқтисодий кўрсаткичлар пасайиши, тизимостилар ҳаракатининг номувофиқлиги, улардаги иқтисодий суръатларнинг бузилиши ва ҳ.к.);

- инновацион дастурларга харажатларнинг анъанавий таълим тизимлари, дастурлари ва тадбирларига харажатларга нисбатан интеграл самарадорлигининг ошиши;

- таълим новацияларининг ҳаётий цикли умумий динамикасида таълим тизимларининг ўзлаштирилиши даврида уларнинг иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари салбий динамикасининг ижобий тенденциялар ва қайта салбийга ўзгариши;

- таълимнинг мувофиқ соҳасида илғор ва самаралироқ профиль инновацияларнинг пайдо бўлиши сабабли таълим новацияларининг маънан эскириши;

- таълим тизимида ўтказиладиган инновацион ўзгаришлар янгилиги даражасидан боғлиқ равишда таълим тизимининг иқтисодий хатарлари ўсиши;

- иқтисодиёт ва жамият инновационлиги ўсиши билан боғлиқ равишда таълим тизими ва алоҳида олий таълим муассасалар умумий манбаларида алоҳида

инновацион манбалар (молиявий, моддий, кадрлар ва бошқ.) аҳамияти ва миқёси ошиши.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати (REFERENCES)

1. А.И. Шадрин. Интеграция образования и науки в регионе: вопросы теории и практики: монография / Краснояр. гос. пед. ун-т им. В.П. Астафьева. – Красноярск, 2018. – 218 с.
2. Кусаинов Х.Х., Иманбаева З.О. Фан интеграциясида халқаро тажрибадан фойдаланиш. Қозоғистон ва таълим.